

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMEN ADAYLARININ TOPLUMA HİZMET UYGULAMALARI DERSİNE İLİŞKİN ALGILARI

Emin KILINÇ

Yrd. Doç. Dr., Dumlupınar Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü, emin.kilinc@dpu.edu.tr

İlker DERE

Arş. Gör., Uşak Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü, ilker.dere@usak.edu.tr

ÖZET: Bu çalışmanın amacı, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının 2008-2009 öğretim yılında uygulamaya konulan Topluma Hizmet Uygulamaları Dersine yönelik algılarını belirlemektir. Ayrıca bu çalışmada sosyal bilgiler öğretmen adaylarının bu derse yönelik algılarının çeşitli değişkenler açısından farklılaşıp farklılaşmadığı da incelenmiştir. Bu çalışmada tarama yöntemi kullanılmış olup veriler Elma ve diğ. (2010) tarafından geliştirilen “Öğretmen Adaylarının THU Dersine İlişkin Algıları Ölçeği” aracılığıyla toplanmıştır. Çalışma grubu 2013-2014 eğitim-öğretim yılında Dumlupınar Üniversitesi ve Uşak Üniversitesi Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Anabilim Dalında öğrenim gören ve Topluma Hizmet Uygulamaları dersini alan toplam 101 öğretmen adayından oluşmaktadır. Öğretmen adaylarının derse ilişkin algıları cinsiyet, üniversite ve proje sayılarına göre farklılaşıp farklılaşmadığı bağımsız örneklem için t-testi ve tek yönlü varyans (ANOVA) analizi ile incelenmiştir. Elde edilen sonuçlara göre, öğretmen adaylarının topluma hizmet uygulamaları dersine yönelik algılarının olumlu olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bağımsız değişkenlere göre yapılan analizlerde cinsiyet değişkenine göre kişisel gelişim boyutunda, üniversite değişkenine göre sosyalleşme boyutunda ve proje sayısı değişkenine göre sosyalleşme boyutunda anlamlı farklılıklar bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Öğretmen adayları, topluma hizmet uygulamaları, sosyal bilgiler

PRE-SERVICE SOCIAL STUDIES TEACHERS' PERCEPTION ABOUT COMMUNITY SERVICE PRACTICE COURSE

ABSTRACT: The main purpose of this paper is to explore pre-service social studies teachers' perception about Community Service Practices course. This study also aims to examine participants perceptions bu gender, university, and Project number. The authors applied survey method in this research. The data were collected through “Survey of Pre-service Teachers Perception About Community Service Practices Course”, developed by Elma and at al. (2010). The study group was consisted of 101 preservice teachers, who were taking Community Service Practices courses at Dumlupınar University and Uşak University in 2013 – 2014 academic year. In order to examine whether participants' perception differ by gender, university and Project number, the authors applied independent sample t-test and one way analysis of variance (ANOVA). The findings showed that participants have positive attitudes toward Community Service Practices course. Also the findings of this study demonstrated that there were significant differences on personal development by gender, socialization by university, and socialization by project number.

Key Words: Pre-service teacher, Community Service Practices course, social studies

1. Giriş

İnsanoğlu, tarih boyunca bir toplulukla birlikte yaşamıştır. Toplu yaşamın getirdiği zorunluluklar, zamanla sorumluluklar olarak algılanarak işbölümüne gidilmiştir. Zaman içerisinde toplulukların gelişme göstermesi ile birlikte yeni sorunlar baş göstermiştir. Bu sorunlara karşı birlikte hareket etme ve çözüm arama yoluna giden insanlar, zorluklarla birlikte mücadele ederek toplum olma bilincine doğru yol almışlardır. Bu birliktelikler, zamanla ortak değerlerin, yapıların, sistemlerin, algıların oluşmasını sağlamıştır. Bu da toplumu meydana getirmiştir. Tarih içinde belli aşamalardan geçerek toplum haline gelen insanlar, toplumun var olan kurallarını, yapısını, düzenini korumak için birlikte hareket etmiştir. Yapılan çalışmaların toplum yararına

olması, insanlığa hizmet etmesi, başarısının ve destek görmesinin en önemli kriteri haline gelmiştir. Bu nedenle, eğitimin en önemli hedefi, çocukları toplumun yararına hizmet edecek bireyler olarak yetiştirmek olmuştur (Rocheleau, 2004).

Topluma Hizmet Uygulamalarına temel oluşturan çalışmalar ilk olarak Amerika Birleşik Devletleri'nde ortaya çıkmıştır. Özellikle John Dewey ile William Kilpatrick'in çalışmaları Topluma Hizmet Uygulamalarının gelişmesinde ve eğitim öğretim süreci ile ilişkilendirilmelerinde büyük katkı sağlamıştır (Kesten, 2012; Westheimer ve Kahne, 2004). Ülkemize bakıldığında ise Topluma Hizmet Uygulamaları çalışmalarının yeni olmakla birlikte üzerinde sıklıkla durulduğu görülmektedir. Nitekim eğitim alanında yapılan birçok çalışmada topluma hizmet konusuna sık sık atıf yapılarak önemi vurgulanmaktadır (Ayvacı ve Akyıldız, 2009; Dinçer, Ergül, Şen ve Çabuk, 2011; Elma ve diğerleri, 2010; Erkan, Uludağ ve Burçak, 2012; Kesten, 2012; Talas ve Karataş, 2012). Milli Eğitim Bakanlığı da ilköğretim ve ortaöğretim düzeyinde topluma hizmet uygulamalarının nasıl olması gerektiğini açıklayan bir yönetmelik yayınlamıştır. Milli Eğitim Bakanlığı İlköğretim ve Ortaöğretim Kurumları Sosyal Etkinlikler Yönetmeliğinin "Toplum Hizmeti ve Çalışma Esasları" başlıklı üçüncü bölümünde, Toplum Hizmeti şu şekilde tanımlanmıştır:

Öğrencilerin; kendilerine, ailelerine, çevrelerine ve topluma duyarlı, gönüllü çalışma bilincine sahip sorun çözen ve çözüm üreten, resmî, özel kurum ve kuruluşlar ile sivil toplum kuruluşlarıyla iş birliği içinde çalışma becerilerini geliştirmiş bireyler olarak yetişmeleri için toplum hizmeti çalışmalarına yer verilir. Toplum hizmeti çalışmaları, öğrencilerin yaş ve bilgi seviyelerine uygun öğrenci kulübü çalışmaları kapsamında, ayrı olarak veya bireysel olarak ya da grupla hazırlanacak çalışma planlarına ve projelere göre yaptırılır (Resmi Gazete, 13.01.2005; Tebliğler Dergisi, Şubat, 2005).

Milli Eğitim Bakanlığı'nın ilgili yönetmeliğinden yaklaşık bir yıl sonra Yükseköğretim Kurumu, 2006-2007 öğretim yılından itibaren eğitim fakültelerinin 3. Sınıf programlarına genel kültür dersleri kapsamında "Topluma Hizmet Uygulamaları" adıyla yeni bir ders eklemiştir. Tüm programlar için zorunlu olan bu derste, öğrencilerin toplumun güncel sorunlarını inceleme ve çözüm üretmeye yönelik projeler hazırlamaları öngörülmüştür. Ayrıca bu ders kapsamında; öğrencilerden panel, konferans, kongre, sempozyum gibi bilimsel etkinliklere izleyici, konuşmacı ya da düzenleyici olarak katılmasının özendirilmesi amaçlanmıştır (YÖK, 2007, s. 67)

Topluma Hizmet Uygulamaları dersi, öğretmen adaylarına, toplumsal sorumluluk bilincini kuramsal ve uygulamalı olarak kazandırma ve uygulama sırasında iş birliği, dayanışma, etkili iletişim ve öz değerlendirme becerilerini geliştirmeyi amaçlayan bir derstir. Bu ders, 1 saati teorik, 2 saati uygulama olmak üzere haftada toplam 3 saat ve 2 kredilik zorunlu bir ders olarak okutulmaktadır. (Topluma Hizmet Uygulamaları Dersi Yönetmeliği, 2011, Öğretmen Yetiştirme Türk Milli Komitesi, s. İ)

2006-2007 öğretim yılından itibaren uygulamaya konulan bu dersin etkisiyle ilgili birçok çalışma yapılmıştır (Acer, Şen ve Ergül, 2012; Elma ve diğerleri, 2010;Gökçe, 2011;). Bu çalışmalarda dersi alan öğrencilerin ve dersi yürüten öğretim elemanlarının görüşlerine başvurulmuştur. Bu çalışmalarda dersin uygulanmasında karşılaşılan durumlar betimlenirken dersin daha verimle olabilmesi için bazı önerilerde bulunulmuştur.

Elma ve diğerleri (2010) tarafından eğitim fakültesi öğretmen adayları üzerine yapılan bir araştırmada, THU dersine ilişkin algılarının cinsiyet, sivil toplum kuruluşuna üyelik ve öğrenim gördükleri anabilim dalı değişkenlerine göre farklılaşp farklılaşmadığı belirlenmiştir. Ayrıca derse karşı algıların olumlu olduğu tespit edilirken cinsiyet değişkenine göre sosyalleşme boyutuna ilişkin öğretmen adaylarının algıları arasında anlamlı bir fark bulunmuştur.

Bir diğer çalışmada Acer, Şen ve Ergül (2012) tarafından okul öncesi öğretmen adaylarının "Topluma Hizmet Uygulamaları" kapsamında gerçekleştirilen etkinliklerle ilgili görüşlerine başvurulmuştur. Çalışma sonucunda; Topluma Hizmet Uygulamaları dersi sayesinde öğretmen adaylarının toplumsal duyarlılığının arttığı, farklı kesimlerle ilgili deneyimler edindikleri, proje süreçlerini kavradıklarını ve özgüven kazandıklarını tespit edilmiştir. Talas ve Karataş (2012) ise sınıf öğretmeni adayları üzerine

yaptığı çalışmada, THU dersiyle öğretmen adaylarının başkalarının sorunlarını paylaştığı ve sorumluluk aldığı projeler yoluyla toplumla bütünleştiğini ve sorunlara çözüm ürettiğini savunmuştur.

Erkan, Uludağ ve Burçak (2012) tarafından yapılan bir diğer çalışmada, öğretmen adaylarının öğrenim gördükleri anabilim dalı değişkenine göre kurum ve danışmanlık boyutlarındaki algıları arasında anlamlı bir fark bulunurken, yaş, cinsiyet, bir sivil toplum kuruluşuna üye olma ve gönüllü olarak bir sivil toplum etkinliğine katılım değişkenine göre anlamlı bir fark göstermediği ortaya çıkarılmıştır. Çetin ve Sönmez (2009) tarafından sosyal bilgiler öğretmen adayları üzerine yapılan başka bir çalışmada, THU dersinin öğretmen adaylarının toplumsal sorunlara karşı farkındalık kazandıran ve toplumun güncel sorunlarına çözüm üretmeyi içeren bir ders olarak algılandığı sonuca ulaşılmıştır. Kesten (2012) tarafından yapılan bir diğer çalışmada ise THU'nun dünyadaki ve Türkiye'deki gelişimi ele alınmış ve THU'nun öğretmen adayları ve danışman öğretim elemanlarının görüşlerine göre değerlendirilmesi yapılmıştır. Çalışma bulgularına göre katılımcıların THU'nun öğretmen adaylarının toplum ile olan bağlantısını güçlendirmekle birlikte insan ilişkileri ve liderlik becerilerine de katkı sağladığını düşündükleri tespit edilmiştir.

2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Topluma Hizmet Uygulamaları dersine yönelik algılarını belirlemektir. Ayrıca bu çalışmada sosyal bilgiler öğretmen adaylarının bu algılarının cinsiyet, üniversite ve proje sayıları açısından fark gösterip göstermediğini tespit etmek amaçlanmaktadır. Araştırma ile aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Topluma Hizmet Uygulamaları dersine yönelik algıları cinsiyet değişkenine göre farklılaşmakta mıdır?
2. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Topluma Hizmet Uygulamaları dersine yönelik algıları üniversite değişkenine göre farklılaşmakta mıdır?
3. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Topluma Hizmet Uygulamaları dersine yönelik algıları uyguladıkları proje sayısı değişkenine göre farklılaşmakta mıdır?

3. Yöntem

3.1. Araştırmanın Deseni

Bu çalışmada var olan bir durum olduğu gibi belirlenmeye çalışıldığı için nicel araştırma yöntemlerinden tarama modeli kullanılmıştır (Gay, Mills ve Airasian, 2006; Karasar, 2008). Bu çalışmada, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Topluma Hizmet Uygulamaları dersine ilişkin algıları Elma ve diğ. (2010) tarafından geliştirilen bir ölçek yardımıyla tespit edilmeye çalışılmıştır.

3.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın çalışma grubunu 2013-2014 eğitim öğretim yılında Dumlupınar Üniversitesi ile Uşak Üniversitesi Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Anabilim Dalı 3. sınıfta okuyan ve Topluma Hizmet Uygulamaları dersini alan toplam 101 öğretmen adayı oluşturmaktadır. Bu çalışmada üniversitelerin seçiminde olasılığa dayalı olmayan örnekleme yöntemlerinden "Uygun Örnekleme Tekniği" kullanılmıştır. Bu örnekleme yönteminin en önemli faydası katılımcıların araştırmacı tarafından erişilebilirliğinin kolay olmasıdır (Fraenkel ve Wallen, 2003). Üniversiteler seçildikten sonra araştırmaya katılacak öğrenciler olasılığa dayalı örnekleme yöntemlerinden "Seçkisiz Örnekleme Tekniği (Random Sampling)" yoluyla belirlenmiştir.

Araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmen adaylarının cinsiyetine, üniversitelerine, sivil toplum kuruluşlarına üye olmalarına ve proje konularını kimin seçtiğine ilişkin betimsel veriler tablolar halinde aşağıda sunulmuştur.

Tablo 1. Araştırmaya Katılan Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Cinsiyetine İlişkin Bilgiler

Cinsiyet	Frekans (f)	Yüzde (%)
Bayan	60	59.4
Erkek	41	40.6
Toplam	101	100

Araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmen adaylarının cinsiyet bağımsız değişkenine ilişkin bilgiler Tablo 1'de verilmiştir. Buna göre katılımcıların 60'ı (% 59.4) bayan iken 41'i (%40.6) erkeklerden oluşmaktadır.

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının devam ettikleri üniversitelere ilişkin bilgilere Tablo 2’de yer verilmiştir. Buna göre katılımcıların 49’u (%48.5) Dumlupınar Üniversitesi öğrencisi, 52’si (%51.5) Uşak Üniversitesi öğrencisidir.

Tablo 2. Araştırmaya Katılan Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Devam Ettikleri Üniversitelere İlişkin Bilgiler

Üniversite	Frekans (f)	Yüzde (%)
Dumlupınar Üniversitesi	49	48.5
Uşak Üniversitesi	52	51.5
Toplam	101	100

Araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sivil toplum kuruluşlarına üyelikleri ile ilgili bilgiler Tablo 3’te verilmiştir. Bu bilgilere göre katılımcıların 15’inin (% 14.9) herhangi bir sivil toplum kuruluşuna üye olduğu görülürken, katılımcıların 86’sının (% 85.1) herhangi bir sivil toplum kuruluşuna üye olmadığı belirlenmiştir.

Tablo 3. Araştırmaya Katılan Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Sivil Toplum Kuruluşlarına Üyelik Durumlarına İlişkin Bilgiler

STK Üyeliği	Frekans (f)	Yüzde (%)
Üye	15	14.9
Üye değil	86	85.1
Toplam	101	100

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Topluma Hizmet Uygulamaları dersi çerçevesinde yaptıkları uygulamaları kimin seçtiğine ilişkin bilgiler Tablo 4’te verilmiştir. Bu bilgilere göre katılımcıların 26’sı (%25.7) yaptıkları uygulamalara kendileri karar verirken, 75’i (74.3) dersten sorumlu öğretim üyesinin belirlediği uygulamalara katılmışlardır.

Tablo 4. Araştırmaya Katılan Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Ders Kapsamında Yaptıkları Uygulamaları Kimin Seçtiğine İlişkin Bilgiler

Uygulamayı Seçen	Frekans (f)	Yüzde (%)
Kendim	26	25.7
Ders Hocası	75	74.3
Toplam	101	100

3.3. Veri Toplama Aracı

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Topluma Hizmet Uygulamaları dersine ilişkin algılarını Elma ve diğ. (2010) tarafından geliştirilen “Öğretmen Adaylarının THU Dersine İlişkin Algıları Ölçeği” aracılığıyla toplanmıştır. Ölçek 28 maddeli; sosyalleşme, kişisel gelişim, dersin algılanış biçimi, kurum ve danışman olmak üzere toplam beş boyutludur. Ölçek 5’li Likert derecelendirme tipi bir ölçektir. Ölçek; (5) *Tamamen Katılıyorum*, (4) *Katılıyorum*, (3) *Fikrim Yok*, (2) *Katılmıyorum* ve (1) *Hiç Katılmıyorum* seçeneklerinden oluşmuştur.

Ölçeğin güvenilirliği ölçeği geliştiren araştırmacılar tarafından yapılmış olup, alfa güvenilirlik katsayısına bakıldığında Cronbach alfa iç güvenilirlik katsayısının .88 olduğu görülmüştür. Bu çalışmada ise ölçeğin Cronbach alfa iç güvenilirlik katsayısı .83 olarak hesaplanmıştır. Büyüköztürk’e (2010) göre güvenilirlik katsayısının .70 ve daha yüksek olması test puanlarının güvenilirliği için genel olarak yeterli görülmektedir. Buna göre “Öğretmen Adaylarının THU Dersine İlişkin Algıları Ölçeği”nin oldukça güvenilir olduğu söylenebilir.

3.4. Verilerin Analizi

Bu araştırmada toplanan verilerin çözümlenmesinde SPSS 20 istatistik paket program kullanılmıştır. Veriler SPSS program aracılığıyla betimsel analiz, bağımsız örneklem için t testi ve tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yardımıyla çözümlenmiştir.

4. Bulgular ve Yorumlar

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Topluma Hizmet Uygulamaları Dersine ilişkin algılarını incelemek amacıyla toplam 101 anket öncelikli olarak madde boyutunda incelenmiş; bu amaçla sosyalleşme, kişisel gelişim, dersin algılanış biçimi, kurum ve danışmanla ilgili beş boyuttan oluşan ölçeğin her bir boyutunda yer alan algılara ilişkin ifadelere verilen yanıtlar madde ortalama puanları ve standart sapma olarak Tablo 5’te sunulmuştur.

Tablo 5. Madde Ortalama Puanları

	Maddeler	X	S
Sosyalleşme	Bu dersin toplumsal dayanışmaya katkı sağladığını düşünüyorum.	4.35	.92
	Bu dersintoplumunfarklıkesimleriylebuluşmaimkânısağladığımıdüşünüyorum.	4.29	.85
	Toplumun bir ferdi olarak üzerime düşen sorumlulukların farkına vardım.	4.17	.88
	Farklı yaş gruplarından insanlarla iletişim kurma olanağı buldum.	4.13	1.06
	Toplumsal sorunlara çözüm önerileri getirebileceğimin farkına vardım.	4.11	.91
	Bu ders sayesinde çevremi genişlettim.	3.71	1.00
	Bu ders sayesinde bir sivil toplum örgütüne üye olmanın öneminin farkına vardım.	3.45	1.11
	Bu ders sayesinde toplumsal yaşamdan ne kadar uzak olduğumu anladım	3.04	1.35
Kişisel Gelişim	Dersin insan ilişkilerimi güçlendirdiğini düşünüyorum.	4.21	.98
	Mesleki yaşamımda bu dersin bana yararlı olacağını düşünüyorum.	4.16	.97
	Bu dersin empati becerimi geliştirdiğini düşünüyorum.	3.96	1.05
	Bu ders sayesinde özgüvenim arttı.	3.79	1.04
	Bu ders yaşama bakış açımı değiştirdi.	3.70	1.05
	Bu derste liderlik özelliğimin farkına vardım.	3.60	1.02
Dersin algılanış biçimi	Proje seçiminde öğrenci görüşlerine öncelik verilmesi gerektiğini düşünüyorum.	4.42	.82
	Uygulama gruplarını öğrencilerin belirlemesi gerektiğini düşünüyorum.	4.23	.89
	Bu dersten zevk aldım.	4.09	1.09
	Bu dersin tek bir dönemle sınırlı kalmaması gerektiğini düşünüyorum.	3.71	1.32
	Ders hakkında yeterince bilgi verilmediğini düşünüyorum.	3.29	1.35
	Gidilecek kurumların dersi veren öğretim elemanı tarafından belirlenmesi gerektiğini düşünüyorum.	2.88	1.34
	Dersin amacına ulaştığını düşünmüyorum.	2.65	1.40
	Bu dersin gereksiz olduğunu düşünüyorum.	1.82	1.57
Kurum	Farklı kurumları tanıma olanağı buldum.	4.05	.96
	Resmi kurumlarda çalışan görevlilerin uygulamaya bakış açılarının olumlu olduğunu düşünüyorum.	3.79	1.09
	Kurumlarda işlerin nasıl yürüdüğünü öğrendim.	3.73	1.08
	Dersin amacını, içeriğini yeterince ifade edemediğim için gittiğim kurumlarda sorunlarla karşılaştım.	2.27	1.13
Danışman	Uygulama öğretim elemanının, kendi bölümümüzdeki öğretim elemanlarından olmasının uygun olacağını düşünüyorum.	3.84	.98
	Ders sorumlusunun dersin gereklerini yerine getirmediğini düşünüyorum.	2.22	1.31

Tablo 5 incelendiğinde sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sosyalleşme boyutunda sırayla en fazla katıldıkları ifadelerin “Bu dersin toplumsal dayanışmaya katkı sağladığını düşünüyorum” ($\bar{X} = 4.35$), “Bu dersin toplumun farklı kesimleriyle buluşma imkânı sağladığını düşünüyorum” ($\bar{X} = 4.29$), “Toplumun bir ferdi olarak üzerime düşen sorumlulukların farkına vardım” ($\bar{X} = 4.17$) ve “Farklı yaş gruplarından insanlarla iletişim kurma olanağı buldum” ($\bar{X} = 4.13$) olduğu; buna karşılık en az katıldıkları ifadelerin ise “Bu ders sayesinde toplumsal yaşamdan ne kadar uzak olduğumu anladım” ($\bar{X} = 3.05$) ve “Bu ders sayesinde bir sivil toplum örgütüne üye olmanın öneminin farkına vardım” ($\bar{X} = 3.45$) olduğu belirlenmiştir.

Kişisel gelişim boyutunda katılımcıların verdikleri cevaplar incelendiğinde öğretmen adaylarının en çok katıldıkları ifadelerin “Dersin insan ilişkilerimi güçlendirdiğini düşünüyorum” ($\bar{X} = 4.21$), “Mesleki yaşamımda bu dersin bana yararlı olacağını düşünüyorum” ($\bar{X} = 4.16$) ve “Bu dersin empati becerimi geliştirdiğini düşünüyorum” ($\bar{X} = 3.96$) iken, en az katıldıkları ifadelerin “Bu derste liderlik özelliğimin farkına vardım” ($\bar{X} = 3.60$) ve “Bu ders yaşama bakış açımı değiştirdi” ($\bar{X} = 3.70$) olduğu tespit edilmiştir.

Dersin algılanış biçimi boyutunda sosyal bilgiler öğretmen adaylarının en fazla katıldıkları ifadeler sırasıyla “Proje seçiminde öğrenci görüşlerine öncelik verilmesi gerektiğini düşünüyorum” ($\bar{X} = 4.42$), “Uygulama gruplarını öğrencilerin belirlemesi gerektiğini düşünüyorum” ($\bar{X} = 4.23$) ve “Bu dersten zevk aldım” ($\bar{X} = 4.09$) iken, en az katıldıkları ifadelerin “Bu dersin gereksiz olduğunu düşünüyorum” ($\bar{X} = 1.82$) ve “Dersin amacına ulaştığını düşünmüyorum” ($\bar{X} = 2.65$) maddeleri olduğu görülmüştür.

Kurum boyutunda katılımcıların en fazla “Farklı kurumları tanıma olanağı buldum” ($\bar{X} = 4.05$) ve “Resmi kurumlarda çalışan görevlilerin uygulamaya bakış açılarının olumlu olduğunu düşünüyorum” ($\bar{X} = 3.79$) ifadelerine katıldıklarını ifade ettikleri gözlenirken en az “Dersin amacını, içeriğini yeterince ifade edemediğim için gittiğim kurumlarda sorunlarla karşılaştım” ($\bar{X} = 2.27$) ifadesine katıldıkları tespit edilmiştir.

Son olarak danışman boyutunda öğretmen adaylarının “Uygulama öğretim elemanının, kendi bölümümüzdeki öğretim elemanlarından olmasının uygun olacağını düşünüyorum” ifadesine daha çok katılırlarken ($\bar{X} = 3.84$) “Ders sorumlusunun dersin gereklerini yerine getirmedini düşünüyorum” ($\bar{X} = 2.22$) ifadesine pek katılmadıkları görülmektedir.

4.1. Birinci Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum:

Bu çalışmanın birinci problemde sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Topluma Hizmet Uygulamaları dersine yönelik algılarının cinsiyet değişkenine göre farklılaşması incelenmiştir. Bu amaçla yapılan bağımsız gruplar için t testi sonuçları Tablo 6’da verilmiştir.

Tablo 6. Katılımcıların Topluma Hizmet Uygulamaları Dersine İlişkin Algılarının Cinsiyet Değişkenine Göre Farklılığı için t testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Cinsiyet	N	$\bar{X}$	S	Sd	t	p
Sosyalleşme	Erkek	60	3.56	.88	99	-.24	.80
	Erkek	41	3.61	.87			
Kişisel Gelişim	Bayan	60	4.24	.82	99	2.18	.03
	Erkek	41	3.85	.96			
Dersin Algılanış Biçimi	Bayan	60	3.21	1.02	99	1.34	.18
	Erkek	41	2.98	.64			
Kurum	Bayan	60	3.22	.69	99	.91	.37
	Erkek	41	3.09	.74			
Danışman	Bayan	60	3.13	.85	99	1.58	.11
	Erkek	41	2.89	.51			

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Topluma Hizmet Uygulamaları dersine ilişkin görüşlerinin sosyalleşme, kişisel gelişim, dersin algılanış biçimi, kurum ve danışman boyutları açısından erkek öğrencilerle bayan öğrenciler arasında herhangi bir farklılık olup olmadığını belirlemek için erkek ve bayan katılımcıların görüşleri bağımsız gruplar için t testi ile karşılaştırılmıştır.

Test sonuçlarına göre bayan öğrencilerin kişisel gelişim boyutu ile ilgili düşüncelerinin ($\bar{X}_{\text{Bayan}} = 4.24$) erkek öğrencilere göre ($\bar{X}_{\text{erkek}} = 3.85$) daha olumlu olduğu belirlenmiş olup; iki grup arasında bayan öğrenciler lehine anlamlı bir fark olduğu ($t(99) = 2.18, p < .05$) tespit edilmiştir. Ayrıca etki büyüklüğü de hesaplanmış ($d = .43$) ve bu hesaplama sonunda orta düzeyde (Cohen, 1992) bir etki bulunmuştur. Bu sonuca göre Topluma Hizmet Uygulamaları dersini alan bayan öğrencilerin bu ders kapsamında kişisel gelişim boyutunda yönelik maddelere daha olumlu yaklaştıkları görülmüştür.

Yapılan bağımsız gruplar için t testi sonuçları cinsiyet değişkeni açısından sosyalleşme, dersin algılanış biçimi, kurum ve danışman boyutlarında herhangi bir anlamlı farklılığın olmadığını ortaya koymuştur.

4.2. İkinci Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum:

Bu çalışmanın ikinci probleminde sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Topluma Hizmet Uygulamaları dersine yönelik algılarının üniversite değişkenine göre farklılaşması incelenmiştir. Bu amaçla yapılan bağımsız gruplar için t testi sonuçları Tablo 7'de verilmiştir.

Tablo 7. Katılımcıların Topluma Hizmet Uygulamaları Dersine İlişkin Algılarının Üniversite Değişkenine Göre Farklılığı için t testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Üniversite	N	$\bar{X}$	S	sd	t	p
Sosyalleşme	Uşak	52	3.41	.88	99	-2.06	.041
	Dumlupınar	49	3.76	.82			
Kişisel Gelişim	Uşak	52	4.05	.97	99	-.30	.761
	Dumlupınar	49	4.11	.81			
Dersin Algılanış Biçimi	Uşak	52	3.34	1.06	99	2.73	.007
	Dumlupınar	49	2.87	.57			
Kurum	Uşak	52	3.10	.74	99	-.83	.407
	Dumlupınar	49	3.22	.69			
Danışman	Uşak	52	3.17	.71	99	1.37	.172
	Dumlupınar	49	2.97	.74			

Üniversite bağımsız değişkeninin katılımcıların Topluma Hizmet Uygulamaları dersine ilişkin görüşlerinin sosyalleşme, kişisel gelişim, dersin algılanış biçimi, kurum ve danışman boyutları üzerindeki etkisini belirlemek için, Uşak Üniversitesi ile Dumlupınar Üniversitesi eğitim Fakültesi İlköğretim bölümü Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Ana Bilim Dalı 3.sınıf öğrencilerinin ölçeğin maddelerine verdikleri cevaplar bağımsız örneklem için t testi ile karşılaştırılmıştır.

Test sonuçlarına göre Dumlupınar Üniversitesi'ne kayıtlı katılımcıların sosyalleşme boyutu ile ilgili düşüncelerinin ($\bar{X}_{DPU}=3.76$) Uşak Üniversitesi'ne kayıtlı katılımcılara göre ($\bar{X}_{UU}=3.41$) daha olumlu olduğu belirlenmiş olup; iki grup arasında Dumlupınar Üniversitesi öğrencileri lehine anlamlı bir fark olduğu ($t(99) = -2.06, p<.05$) tespit edilmiştir. Ayrıca etki büyüklüğü de hesaplanmış ($d= .41$) ve bu hesaplama sonunda orta düzeyde (Cohen, 1992) bir etki bulunmuştur. Bu sonuca göre Topluma Hizmet Uygulamaları dersini alan Dumlupınar Üniversitesi öğrencilerinin bu ders kapsamında sosyalleşme boyutuna yönelik maddelere daha olumlu yaklaştıkları görülmüştür.

Yapılan bağımsız gruplar için t testi sonuçlarına göre üniversite değişkeni açısından dersin algılanış biçimi boyutuna ($t(99) = -2.73, p<.01$) ilişkin katılımcıların algıları arasında anlamlı bir fark olduğu da tespit edilmiştir. Uşak Üniversitesi öğrencilerinin ($\bar{X}_{UU}=3.34$) dersin algılanış biçimi boyutuna ilişkin algılarının Dumlupınar Üniversitesi öğrencilerine göre ($\bar{X}_{DPU}=2.87$) daha olumlu olduğu görülmüştür. Ayrıca etki büyüklüğü de hesaplanmış ($d= .69$) ve bu hesaplama sonunda yüksek düzeyde (Cohen, 1992) bir etki bulunmuştur.

4.3. Üçüncü Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum:

Bu çalışmanın üçüncü probleminde sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Topluma Hizmet Uygulamaları dersine yönelik algılarının uyguladıkları proje sayısı değişkenine göre farklılaşması incelenmiştir. Bu amaçla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçları Tablo 8'de verilmiştir.

Tablo 8. Katılımcıların Topluma Hizmet Uygulamaları Dersine İlişkin Algılarının Proje Sayısı Değişkenine Göre Farklılığı için Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Boyut	Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p	Anlamlı Fark
Sosyalleşme	Gruplararası	6.00	2	3.004	4.234	.017	
	Gruplarıçi	69.52	98	.709			
	Toplam	75.53	100				
Kişisel Gel.	Gruplararası	1.22	2	.614	.764	.469	
	Gruplarıçi	78.80	98	.804			
	Toplam	80.03	100				
Ders Alg.	Gruplararası	2.38	2	1.192	1.523	.223	
	Gruplarıçi	76.69	98	.783			
	Toplam	79.07	100				
Kurum	Gruplararası	.39	2	.196	.379	.685	
	Gruplarıçi	50.66	98	.517			
	Toplam	51.05	100				
Danışman	Gruplararası	.89	2	.448	.814	.446	
	Gruplarıçi	54.01	98	.551			
	Toplam	54.97	100				

Farklı sayılarda proje yürüten sosyal bilgiler 3. sınıf öğrencilerinden oluşan 101 kişilik bir grubunun Topluma Hizmet Uygulamaları dersine ilişkin algılarının proje sayılarına göre farklılaşmasını sınamak için uyguladıkları proje sayılarına göre oluşturulan grupların sosyalleşme, kişisel gelişim, dersin algılanış biçimi, kurum ve danışman boyutlarına ilişkin algılarının

ortalamaları tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ile karşılaştırılmıştır. Bu sonuçlara göre sosyalleşme boyutunda proje sayısı bağımsız değişkeni açısından anlamlı bir fark olduğu görülmüştür ($F_{(2-98)} = 4.23, p < .05$). Test sonucu hesaplanan etki büyüklüğü ($\eta^2 = .07$) bu farkın orta düzeyde olduğunu göstermektedir. Yapılan Scheffe çoklu karşılaştırma testi sonucunda üç projeyi aynı anda yürüten öğrencilerle sadece bir proje yürüten öğrenciler arasında üç proje yürüten öğrenciler lehine anlamlı bir farklılık olduğu; bunun dışında herhangi bir anlamlı farklılığın olmadığı tespit edilmiştir.

5. Sonuç ve Tartışma

Topluma hizmet uygulamaları dersi teorik planda John Dewey'in hatta John Locke ve Immanuel Kant'ın fikirlerinde yer alsa da (Rocheleau, 2004) ilk olarak Amerika Birleşik Devletleri'ndeki üniversite programlarında bir ders olarak yer alması 1990 yılını bulmuştur. Bu tarihten sonra çeşitli ülkelerdeki birçok üniversitede Topluma Hizmet Uygulamaları bir ders olarak uygulanmaya başlamıştır (Kesten ve diğ. 2011). Türkiye'de ise Topluma Hizmet Uygulamaları dersi 2006-2007 yılında programa dâhil edilmiş ve 2008-2009 yılından itibaren uygulanmaya başlanmıştır.

Yapılan araştırmalar, dikkatlice planlanmış ve koordine edilmiş topluma hizmet uygulamalarının öğretmen adaylarının kişisel gelişimlerine, alan bilgilerine ve sosyalleşmelerine katkıda bulunacağını ifade etmektedir (Conrad ve Hedin, 1991; Root, 1997). Ayrıca topluma hizmet uygulamaları dersi sayesinde üniversiteler ile toplum arasındaki bağların kuvvetleneceği de öngörülmektedir (Quezada ve Christopherson, 2005).

Araştırma sonucuna göre sosyal bilgiler öğretmenliği bölümü üçüncü sınıf öğrencilerinin topluma hizmet uygulamaları dersine yönelik algılarının olumlu olduğu tespit edilmiştir. Katılımcılar Topluma hizmet uygulamaları dersinin sosyalleşmelerine katkıda bulunduğunu ifade eden maddelere katılım oranlarının yüksek olduğu görülmüştür. Katılımcıların bu dersin toplumsal dayanışmaya katkı sağladığı konusunda hem fikir oldukları söylenebilir. Daha önceden topluma hizmet uygulamaları ile ilgili yapılan çalışmalar, bu dersin öğretmen adaylarının toplumsal katılım konusundaki tutumlarına olumlu yönde katkı sağladığını (Wade, 1995), toplumsal ihtiyaçların karşılanması yoluyla topluma bağlılıklarını arttırdığını (Heiselt ve Wolverton, 2009), sosyalleşmesini sağladığını (Elma ve diğ. 2010; Erkan, Uludağ ve Burçak, 2012) ifade etmişlerdir. Bu çalışmanın sonuçları yukarıda ifade edilen çalışma sonuçlarını destekler niteliktedir.

Çalışma sonucunda öğretmen adaylarının topluma hizmet uygulamaları dersinin kişisel gelişimlerini olumlu yönde etkilediğine yönelik maddelere katılım oranlarının yüksek olduğu tespit edilmiştir. Yurt dışında topluma hizmet uygulamaları ile ilgili yapılan çalışmalar da benzer bulgular içermektedir. Bu konu ile ilgili daha önce yapılan çalışmalarda topluma hizmet uygulamalarının öğrencilerin kişilik gelişimlerini olumlu yönde etkilediği (Eyer ve Giles, 1999; Rhoades, 1997), topluma hizmet uygulamaları sayesinde öğretmen adaylarının iletişim becerilerinin geliştiği (Sullivan, 1991), liderlik becerilerinin geliştiği (Chambers ve Lavery, 2012) sonuçlarına ulaşılmıştır. Bu çalışmanın sonuçlarına bakıldığında, kendinden önce yapılan çalışmaları destekler nitelikte olduğu görülecektir.

Dersin algılanış biçimi ile ilgili katılımcılar, topluma hizmet uygulamaları dersi çerçevesinde uygulanacak projelerin seçiminde kendilerinin söz sahibi olmaları gerektiğini ifade etmektedirler. Bununla birlikte öğretmen adayları grup arkadaşlarını kendilerinin belirlemek istediklerini ifade etmişlerdir. Katılımcıların çoğunluğu topluma hizmet uygulamaları dersini sevdiğini ve bu dersin daha fazla döneme yayılması gerektiğini belirtmişlerdir.

Öğretmen adayları topluma hizmet uygulamaları dersi sayesinde farklı kurumları tanıma imkânı buldukları konusunda görüş belirtmişler ve bu kurumlardaki personelin topluma hizmet uygulamaları çerçevesindeki projelerini olumlu karşıladıklarını ifade etmişlerdir. Bu bulgular Elma ve diğ. (2010) ile Erkan, Uludağ ve Burçak'ın (2012) çalışma sonuçlarını destekler niteliktedir.

Danışman boyutunda ise katılımcılar, topluma hizmet uygulamaları dersinin kendi bölümlerindeki öğretim üyeleri tarafından verilmesini daha olumlu karşıladıklarını savunmuşlardır. Gerçekten de bölüm dışı öğretim elemanlarının dersi alan öğretmen adayları ile iletişimleri sınırlı olacağından onlara rehberlik etme imkânı da azalacaktır.

Bu çalışmada ayrıca cinsiyet bağımsız değişkenine göre öğretmen adaylarının topluma hizmet uygulamaları dersinin kişisel gelişim boyutu ile ilgili düşüncelerinin farklılık gösterdiği, bayan öğretmen adaylarının düşüncelerinin erkek öğretmen adaylarına nispeten daha olumlu olduğu tespit edilmiştir. Üniversite değişkeni dikkate alındığında ise Dumlupınar Üniversitesi

öğrencilerinin Uşak Üniversitesi öğrencilerine kıyasla topluma hizmet uygulamaları dersinin sosyalleşme boyutu ile ilgili düşüncelerinin daha olumlu olduğu belirlenmiştir. Ayrıca bu ders kapsamında üç ve daha fazla projede yer alan öğrencilerin sadece bir projede yer alan öğrencilere kıyasla sosyalleşme konusunda daha olumlu görüş bildirdikleri sonucuna ulaşılmıştır.

6. Öneriler

Topluma hizmet uygulamaları dersinin öğretmen adaylarına daha fazla faydalı olabilmesi adına çeşitli öneriler sunulabilir. Örneğin, THU'nun öğretmen adaylarının kişisel gelişimlerine, alan bilgilerine ve sosyalleşmelerine katkı sağladığı çeşitli araştırmalar sonucunda ortaya konmuştur. Bu nedenle, öğretmen adayları ders bitiminde bu tür uygulamaları yapabilecekleri üniversite derneklerine ya da sivil toplum kuruluşlarına dersin öğretim üyesi tarafından yönlendirilmelidir. Ayrıca, öğretmen adaylarının THU'ya olan ilgilerinin artması adına uygulama konusunun belirlenmesi, planlanması ve uygulanması süreçlerinde öğretmen adayları daha belirleyici bir rol üstlenmelidir. Buna ilaveten uygulamanın kararlaştırılması, planlanması, uygulanması, değerlendirilmesi ve paylaşım süreçlerinin daha yakından takip edilmesi adına bu dersin öğretim elemanı ilgili anabilim dallarının üyesi olmalıdır.

Kaynakça

- Acer, D., Şen, M. ve Ergül, A. (2012). Okul öncesi öğretmen adaylarının topluma hizmet uygulamaları dersi ile bu uygulamalara ilişkin görüşlerinin incelenmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 45(2), 205-229.
- Ayvacı, H. Ş. ve Akyıldız, S. (2009). Topluma hizmet uygulamaları dersinin bireye ve topluma kazandırdıkları ve toplumun beklentileri. *Milli Eğitim Dergisi*, 184, 102-119.
- Büyüköztürk, Ş. (2010). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı*, (12.Baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Chambers, D. J. ve Lavery, S. (2012). Service-Learning: A valuable component of pre-service teacher education. *Australian Journal of Teacher Education*, 37(4), 128-137.
- Cohen, J. (1992). A power primer. *Psychological Bulletin*, 112, 155-159.
- Conrad, D. ve Hedin, D. (1991). School-based community service: What we know from research and theory. *Phi Delta Kappan*, 72(10): 743-749. EJ 426 971.
- Diñer, Ç., Ergül, A., Şen, M., ve Çabuk, B. (2011). Bir topluma hizmet uygulaması örneği: Haydi kavram oyuncaklarıyla oynayalım. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 19(1), 19-38.
- Elma, C., Kesten, A., Kiroğlu, K., Uzun, E. M., Dicle, A. N., ve Palavan, Ö. (2010). Öğretmen adaylarının topluma hizmet uygulamaları dersine ilişkin algıları. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 16(2), 231-252.
- Erkan, S., Uludağ, G. Ve Burçak, F. (2012). İlköğretim bölümü öğretmen adaylarının topluma hizmet uygulamaları dersine ilişkin algılarının incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Özel Sayı I*, 184-194.
- Eyler, J., ve Giles, D.E., Jr. (1999). *Where's the learning in service-learning?* San Francisco: Jossey-Bass.
- Fraenkel, J. R. ve Wallen, N. E. (2003). *How to design and evaluate research in education*. Boston: McGraww Hill.
- Gay, L. R., Mills, G. E. and Airasian, P. (2006). *Educational research: Competencies for analysis and application* (8th. ed.). Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall.
- Gökçe, N. (2011). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının topluma hizmet uygulamalarına ilişkin değerlendirmeleri. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 8(2). 176-195.
- Heiselt, A.K. ve Wolverton, E. (2009). Partners in linking college students and their communities through service learning. *Reference & User Services Quarterly*, 49(1): 83-90.
- Karasar, N. (2008). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Kesten, A., Elma, C., Kiroğlu, K., Dicle, A. N., Uzun, E. M., ve Palavan, Ö. (2011). Kurum yöneticilerinin bakış açısıyla topluma hizmet uygulamaları. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(35), 45-63.
- Kesten, A. (2012). Öğretmen adaylarının ve öğretim elemanlarının bakış açısıyla topluma hizmet uygulamaları dersinin değerlendirilmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 12(3), 2125-2148.

Milli Eğitim Bakanlığı İlköğretim ve Orta Öğretim Kurumları Sosyal Etkinlikler Yönetmeliği, Resmi Gazete, 13.01.2005; Tebliğler Dergisi, Şubat, 2005.

Quezada, R. L. & Christopherson R. W. (2005). Adventure-based service learning: University students' self-reflection accounts of service with children. *Journal of Experiential Education*, 28(1), 1-16.

Rhoades, R. A. (1997). *Community service and higher learning: Explorations of the Caring Self*. Albany: State Univ. of New York Pr.

Rocheleau, J. (2004). Theoretical Roots of Service-Learning: Progressive Education and the Development of Citizenship. İçinde B. W. Speck ve S. L. Hoppe (Eds.) *Service-Learning: History, Theory, and Issues* (s. 3-22). Westport, CT: Praeger Publishers.

Root, S. C. (1997). School-based service: A review of research for teacher educators. İçinde J. Erickson & J. Anderson (Eds.), *Learning with the community: Concepts and models for service learning in teacher education*. (s. 42-72). Washington, DC: American Association for Higher Education.

Sullivan, R. (1991, February). The role of service learning in restructuring teacher education. Paper presented at the annual meeting of the Association of Teacher Educators, New Orleans.

Talas, M. ve Karataş, A. (2012). Çevre Bilincinin Geliştirilmesinde Topluma Hizmet Uygulamaları Dersinin Önemi: Niğde Üniversitesi Sınıf Öğretmenliği Programı Örneği. *Journal of World of Turks*, 4(1), 107-124.

Topluma Hizmet Uygulamaları Dersi Yönetmeliği, (2011), Öğretmen Yetiştirme Türk Milli Komitesi.

Wade, R. (1995). Developing active citizens: Community service learning in social studies teacher education. *Social Studies*, 86(3): 122-128.

Westheimer, J., & Kahne, J. (1994, April). In the service of what? The politics of service learning. Paper presented at the meeting of the American Educational Research Association, New Orleans, LA.

YÖK, (2007). Öğretmen Yetiştirme ve Eğitim Fakülteleri (1982-2007), Ankara, Temmuz.

